

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΑΥΤΟΥ

Α'.

ΣΧΕΣΙΣ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΩΜΑ

Ἐρευνα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ τῶν διαφόρων ὀργανικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ψυχολογικὸν ἐν ταύτῳ καὶ φυσιολογικὸν θέμα ἀπαιτοῦν ἱκανὴν καὶ εὐρεῖαν ἀνάπτυξιν ὑπὸ πλείστας ὅσας ἐνδιαφερούσας καὶ διδακτικὰς ἐπόψεις, ὅπερ ὅμως τὰ ὅρια τοῦ ἐνταῦθα μοι ὀρισθέντος χώρου μὲ ἀναγκάζει ὅσον εἶόν τε συντόμως νὰ ἐπεξέλθω μὴ ἐνδιατρίβων ἢ μόνον εἰς τὰ κεφαλαιώδη καὶ κύρια.

* * *

Ἄπαν τὸ σῶμα ἡμῶν ἀπαρτίζει ὀργανισμὸν πολυσύνθετον, συσκευὴν πολύπλοκον καὶ λεπτοφυεστάτην συνισταμένην ἐκ διαφόρων ὀργάνων, ἅτινα ἔχοντα ἕκαστον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ λειτουργίαν συμβάλλουσιν ἅπαντα ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἀλληλενδέτως πρὸς τὴν καθόλου κίνησιν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτῆς διὰ τῶν διαφόρων ζωϊκῶν φαινομένων.

Ὁ κύριος ὅμως μοχλὸς ἀπάσης τῆς ζωϊκῆς ταύτης κινήσεως ἐν τοῖς διαφόροις ὀργάνοις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν ταῖς τελειοτέροις τοῦλάχιστον ὀργανισμοῖς τὸ νευρικὸν σύστημα, ὅπερ προερχόμενον ἐκ τινος κέντροι, τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, φέρεται καὶ διακλαδίζεται εἰς λεπτοτάτας νευρικὰς ἵνας καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ λεπτοφυέστατα στοιχεῖα τῶν διαφόρων ἰστῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος.

Πρὸς κανονικὴν δὲ λειτουργίαν ὅλου αὐτοῦ τοῦ πολυσυνθέτου

ὀργανισμοῦ εἶνε ἀνάγκη νὰ διατηρῇται ἐντελὴς καὶ ἀμοιβαία ἡ ἀκεραιότης τοῦ τε νευρικοῦ συστήματος καὶ σύμπαντος τοῦ λοιποῦ ὀργανισμοῦ. Πᾶσα πάθησις ἢ ἀλλοίωσις τῶν διαφόρων ἰστῶν καὶ ὀργάνων ἐπιδρᾷ κατ' ἄλλον βαθμὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς ὑφῆς καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ πάθησις τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐπιδρᾷ σπουδαίως ἐπὶ τῆς συστάσεως ἐν γένει καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ἰστῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος· αἱ πλεῖσται τῶν παθήσεων τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος συνεπάγονται ἀναγκαίως καὶ παθήσεις τῶν διαφόρων ἰστῶν καὶ ὀργάνων, ὅτινα οὕτω φθείρονται καὶ ἀτροφοῦσιν ἢ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἐνίοτε καταστρέφονται. Ἐπίσης πολλαὶ ὀργανικαὶ παθήσεις τοῦ σώματος διαστρέφουσι καὶ ἀλλοιοῦσιν ἐν πολλοῖς τὰς διαφόρους λειτουργίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν διαφόρων διανοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἐγκεφάλου. Διὸ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος ἐλέγχθη μετ' ἐπιτυχοῦς παρατηρητικότητος καὶ εὐφυΐας, ὅτι ἐν σώματι ὕγιειν ἔγκυρ-
τα σκηνοῖ καὶ νοῦς ὕγιής.

* *

Δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ πραγματευθῶμεν τίνος ἀπόρροια εἶνε τὸ πνεῦμα, ἂν τουτέστι τοῦτο προέρχεται ἐκ τίνος αὐτοῦ κέντρου τῆς ψυχῆς, ἢ ἦνε ἀπλὴ ἐκδηλώσις τῆς λειτουργίας τῶν νευρικῶν κυττάρων. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα ἤδη νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐδράζει ἐν τῷ κεντρικῷ νευρικῷ συστήματι, τῷ ἐγκεφάλῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ἐκδηλοῦται, ὅτι πᾶσα νοσηρὰ ἀλλοίωσις ἢ παθολογικὴ κατάστασις τῶν νευρικῶν κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου παθαίνει καὶ ἄλλοιαι σπουδαιότατα καὶ τὸ πνεῦμα.

Τὸ πνεῦμα ἐπομένως μετὰ πασῶν αὐτοῦ τῶν ἐκδηλώσεων ὑπὸ τύπον διαφόρων νοητικῶν δυνάμεων ἐδράζει καὶ ἐκδηλοῦται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ὅστις, ὡς εἵπομεν, ὡς κύριον νευρικὸν κέντρον ἐποπτεύει ἐφ' ὅλων ἐν γένει τῶν ζωϊκῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ κίνησις, ἡ αἰσθησις, ἡ λειτουργία τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων τοῦ σώματος, ἡ κυκλοφορία, ἡ λειτουργία τῶν διαφόρων ὀργάνων καὶ ἀδένων, αἱ ἐκκρίσεις καὶ πλεῖσται ἄλλαι ζωϊκαὶ λειτουργίαι τελοῦνται τῇ ἐποπτείᾳ καὶ ἐπενεργείᾳ μάλιστα τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος· ἐπομένως καὶ τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἐδράζει ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ ἐκδηλοῦται δι' αὐτοῦ, δύναται ἐπίσης σπουδαίως νὰ ἐπιδρᾷ ἐφ' ἅπαντος τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιφέρῃ διαφόρους ἐν αὐτῷ τροποποιήσεις καὶ ἀλλοιώσεις, ὡς διὰ βραχέων θέλομεν εἶδει ἐν τοῖς κατωτέρῳ.

Ἰδῶσα ἰδέα ἡ φαντασία, ἡ αἰσθηματικὴ διάθεσις τοῦ πνεύματος, ἅμα γεννωμένη ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἴτε αὐτομάτως εἴτε δι' ἐξωτερικῆς τινος ἐπιδράσεως εὐθὺς ἀντανακλᾶται καὶ ἐξωτερικεύεται διὰ τῶν διαφόρων νευρικῶν διακλαδώσεων εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ σώματος καὶ ἐκεῖ ἐκδηλοῦται διὰ διαφόρων προστιδίζουσιν πρὸς τὰς πνευματικὰς ταύτας καταστάσεις ἐπὶ τοῦ σώματος κινήσεων, τροποποιήσεων τῶν διαφόρων λειτουργιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν, οὕτως εἰπεῖν, εἰδικὰς εἰκόνας παρυστατικὰς τῶν διαφόρων αὐτῶν πνευματικῶν διαθέσεων.

* *

*

Οὕτως ἐκ τῆς τοιαύτης ἡ τοιαύτης διαθέσεως τοῦ πνεύματος ἐπεργούσης διὰ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐπὶ τῶν μυῶν τοῦ προσώπου διαγράφεται τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν μυϊκῶν κινήσεων αὐτοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν γραμμῶν καὶ χαρακτήρων τὸ ἀποτελοῦν τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὰς διαφορὰς ἐκφράσεις αὐτῆς.

Ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ διαφοραὶ καὶ ποικίλαι ἐκφραστικαὶ παραλλαγαὶ αὐτῆς εἰσὶν ἐν ἐκ τῶν ὠραιοτέρων καὶ προχειροτέρων παραδειγμάτων τῆς ἐπιρροῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν διαθέσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἐκάστη ἰδιόζουσα πνευματικὴ ἢ ψυχικὴ (ὡς λέγεται) κατάστασις ζωγραφεῖται ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ προσώπου δι' ἰδιόζουσιν ἐκφράσεων αὐτῆς, ὡσανεὶ ἡ φυσιογνωμία ἦτο ὁ καθρέπτης. ἐφ' οὗ ἀντανακλᾶται ἡ διάφορος κατάστασις τοῦ πνεύματος. Οὕτως ἡ χαρὰ, ἡ λύπη, ὁ πόνος, ἡ μελαγχολία, ἡ ὀργή, ὁ φόβος, ἡ ὑπεροψία, ἡ κατάνυξις, ἡ ἀηδία, ὁ φθόνος κλπ. χαρακτηρίζονται ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ προσώπου διὰ τῆς ἐντάσεως ἢ χαλαρώσεως τούτων ἢ ἐκείνων τῶν μυῶν, διὰ τῆς ζωηρότητος τοῦ βλέμματος, διὰ τῆς συστολῆς ἢ διαστολῆς καὶ ἐπιμηκύνσεως τῶν χαρακτήρων καὶ γραμμῶν τοῦ προσώπου, διὰ τῆς ἐρυθρότητος, ὀχρότητος ἢ πελιδνότητος τῆς ὄψεως.

Ἀλλ' ἅπασαι αὗται αἱ παραλλαγαὶ τῆς φυσιογνωμίας ἐκφράζονται παροδικὰς καὶ στιγμιαίως αἰσθηματικὰς καταστάσεις τοῦ πνεύματος. Διαρκὲς ὅμως καὶ συνήθης ἠθικὴ κατάστασις τοῦ πνεύματος ἀντανακλωμένη ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐγκαθίσταται ἐπὶ τῷ χαρακτήρῳ αὐτοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὴν διαρκῆ καὶ μόνιμον ἐκφράσιν τῆς φυσιογνωμίας ἐκάστου ἀτόμου· οὕτω δὲ ἡ μόνιμος φυσιογνωμία τῶν ἀνθρώπων παραλλήλῃσι ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς αὐτῶν καταστάσεως ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ ἔξεων τοῦ βίου, ὡς ἐκ τῆς εὐπαθείας καὶ εὐαιθησίας, ὡς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων, καὶ ὡς ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διανοητι-

κῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν. Δὲν ἐξήτουν ἐπομένως καὶ ζητοῦσιν ἀδύνατα οἱ φυσιογνώσται, ὅσοι προσπαθοῦσιν ἐκ τῆς μορφῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου νὰ διαγνώσωσιν ἐκάστου ἀνθρώπου τὴν πνευματικὴν κατάστασιν καὶ τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς αὐτοῦ κατὰ προσέγγισιν· διότι, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἀφθόνως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπροικίσθη ὑπὸ πληθὺς μυῶν καὶ νεύρων καὶ ἀγγείων, εἶνε ὄντως πεδῖον ἀναπεπταμένον εἰς πάσας καὶ αὐτὰς τὰς λεπτοτέρας, ἡθικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος. Οὕτω δὲ ἡ εὐγένεια τοῦ φρονήματος καὶ ἀγνότης τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἀποτυποῦται ἐπὶ λεπτῶν εὐθειῶν καὶ κανονικῶν γραμμῶν συνιστωσῶν τύπον καθαρὸν ἐκφράσεως, ἐνῶ ἡ ὑπερίσχυσις ταπεινῶν καὶ πονηρῶν αἰσθημάτων τείνει νὰ παραγάγῃ τύπον διεστραμμένον καὶ εὐτελεῖ τῆς μορφῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου. Ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ πνεύματος εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς ζωηρότητος τῶν χαρακτήρων, τῆς οἰότητος καὶ διαπεραστικότητος τοῦ βλέμματος καὶ τῆς ἀναπτύξεως—τῆς ὀψευς τοῦ προσώπου, ἐνῶ ἡ νοθρότης καὶ ἡ ἀπάθεια τοῦ πνεύματος ἀφίνει χαλαρὰν καὶ δυσκίνητον τὴν φυσιογνωμίαν· καὶ ἡ ὠραιότερα ἐκ φύσεως μορφή ἀμαυροῦται καὶ ἀσχημίζεται ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐντυπώσεως κτηνωδῶν καὶ ταπεινῶν ψυχικῶν καταστάσεων. Διὰ τὴν ἐπιτυχῶς καὶ ὁ Οὐάλτερ Σκόττ ἐν τῷ Rokeby ἐκφράζεται κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Bertram λέγων: Τὰ κακὰ πάθη ἅτινα ὑπέθαλπεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχον ἐντυπωθῆ βαθέως ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ.

* *

*

Τὰς διαφορὰς δὲ ταύτας ἐκφράσεις τῆς φυσιογνωμίας τοῦ προσώπου τὰς παραστατικὰς τῶν διαφορῶν διχθέσεων τοῦ πνεύματος παρακολουθοῦσι καὶ ἄλλαι κινήσεις τοῦ σώματος ἐν γενεῖ ἀποτελοῦσαι τὴν στάσιν αὐτοῦ καὶ τὴν θέσιν τῶν διαφορῶν μελῶν τοῦ σώματος. Αἱ συνιδεύουσαι δ' αὗται κινήσεις τὰς διαφορὰς ἐκφράσεις τοῦ προσώπου, ὅταν τὰ ἐν τῷ πνεύματι ὑπερίσχυοντα αἰσθήματα εἰσὶν ἰσχυρά, γίνονται μετ' ἐκτάκτου δυνάμεως καὶ ζωρότητος· οὕτως ἐξ εὐαρέστου διαθέσεως τοῦ πνεύματος παράγονται αἱ σπασμωδικαὶ μυϊκαὶ κινήσεις τοῦ στήθους, τοῦ διχφράγματος καὶ τοῦ λάρυγγος αἱ συνιστῶσαι τὸν γέλωτα, ἐνῶ ἐκ δυσαρέστου καὶ λυπηρᾶς διαθέσεως αἱ σπασμωδικαὶ κινήσεις αἱ συνιστῶσαι τοὺς λυγμούς. Οὕτως ἐπὶ ἰσχυροῦ καὶ αἰφνιδίου αἰσθήματος τρόμου παράγονται οἱ τετανικοὶ σπασμοὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, τοῦ λάρυγγος καὶ ἐν γενεῖ τοῦ σώματος, οἵτινες πνίγουσι μὲν τὴν φωνὴν ἐν τῷ λάρυγγι, κρατοῦσι δὲ ἀκί-

νητον ὥσει ὄγλυμα τὸν φοβηθέντα. Οὕτως ἐπίσης ἡ διέγερσις ὑπερβαλλούσης ὀργῆς φέρει σπασμὸν τῶν σιαγόνων, δυσκαμψίαν ἢ τρώσαν τῶν μυῶν, σπασμωδικήν σύσφιγξιν τῆς πυγμῆς καὶ ταχέας περιστροφικὰς κινήσεις τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν.

Τοιαῦται κινήσεις γενικαὶ τοῦ σώματος γίνονται διὰ πάσας τὰς ἠθικὰς καταστάσεις τοῦ πνεύματος καὶ συνιστῶσι τὴν φυσικὴν γλῶσσαν καὶ μιμικὴν ἔκφρασιν αὐτῶν.

Β'.

ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἡ διάφορος κατάστασις τοῦ πνεύματος ἀκτινοβολεῖ καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς περιφερείας καὶ φέρει διαφόρους κινήσεις τοῦ σώματος παραστατικάς, ἐκφραστικάς τῶν πνευματικῶν αὐτῶν καταστάσεων. Πλὴν τούτων ὅμως, πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ δυνάμεις αἱ ἐκδηλούμεναι ὑπὸ τύπον ἰδεῶν, φαντασίας, βουλήσεως, αἰσθηματικῶν ἢ παθητικῶν καταστάσεων, ἐπιδρῶσι διαφοροτρόπως ἐπὶ τῶν φυσικῶν λειτουργιῶν τῶν διαφόρων ἰσθμῶν καὶ ὀργάνων τοῦ σώματος.

Οὕτως ἡ προσοχὴ καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τινος μέρους τοῦ σώματος προκαλεῖ αἴσθησιν ἢ κίνησιν ἢ ἄλλην τινὰ λειτουργικὴν τροποποίησιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἰδέαν ἢ τὸ αἶσθημα τὸ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ἐὰν προσηλωσώμεν τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐπὶ τι μέρος τοῦ σώματος, ὀλιγισταὶ δὲν θέλουσιν αἰσθανθῆ τι ἐπὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ· οἱ πλεῖστοι ὅμως θέλουσιν αἰσθανθῆ νυγμούς, ἢ αἰμωδίαν, ἢ κνισμόν, ἢ ἀρτηριακὰς σφύξεις, ἢ βάρος καὶ περίτασιν, ἢ πόνον ἐλαφρὸν ἢ ἐν γένει ταλαιπωρίαν τινά· ἐν τύχῃ μάλιστα νὰ πάσχῃ τὸ μέρος τοῦτο, ἢ κατάστασις αὐτοῦ βελτιστοῦται ἢ χειροτερεύει ἀναλόγως τῆς ἐπικρατούσης ἰδέας. Οὕτω, καὶ μόνον ἐὰν προσέξωμεν ἐπὶ τι ἄλγοῦν μέρος τοῦ σώματός μας, πολλάκις αἰσθανόμεθα πολὺ ἰσχυρότερον καὶ δοιμύτερον τοὺς πόνους, ἐνῶ τούναντίον ἢ ἀπασχόλησις τοῦ πνεύματος ἐπ' ἄλλας ἰδέας ἢ αἰσθήμματα καὶ ἡ ἀφαίρεσις καὶ ἀποτροπὴ τῆς προσοχῆς αὐτοῦ ἔκ τινος μέρους τοῦ σώματος ἐκληθενίζει πολλάκις τὴν αἴσθησιν τοῦ μέρους αὐτοῦ, ὥστε οὐ μόνον δὲν ἀντιλαμβανόμεθα κάκωσιν τινὰ ἐπιφερομένην ἐπὶ τοῦ μέρους αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν τοῦτο ἀλγῇ ἔκ τινος παθήσεως, δὲν αἰσθανόμεθα τοὺς πόνους. Ἐνεκὶ τούτου δὲ πολ-

λάκις μετ' ἐκπλήξεως παρατηροῦμεν κακώσεις ἐπὶ διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος ἐκ τυχαίων αἰτίων, ἅτινα προσέβαλον τὸ σῶμα ἡμῶν ἐν στιγμαῖς ἀφοιρέσεως ἢ ἀλλαγῆς ἀπασχολήσεως τῆς προσοχῆς ἡμῶν. Ἐπίσης καὶ αὐτὰς τὰς ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἐντυπώσεις τὸ περισπώμενον ἐπ' ἄλλα ἢ ἐν ἀφαιρέσει ὃν πνεῦμα δὲν ἀντιλαμβάνεται. Οὕτω δὲ ἀπασχολημένοι ἢ ἀφροημένοι ὄντες ἐνίοτε συναντῶμεν φίλους ἢ γνωρίμους, οὓς μολονότι βλέπομεν, δὲν ἀντιλαμβανόμεθα ἐν τούτοις καὶ δὲν ἀπαντῶμεν εἰς τὸν χαιρετισμὸν οὐτῶν· ἄλλοτε ἐν ὁμοίᾳ κατὰστάσει πνεύματος, ἐνῶ ἀκούομεν ἄτομα παρ' ἡμῖν ζωηρῶς συζητοῦντα ἢ ὁμιλοῦντα, ἐν τούτοις οὐδὲν ἐκ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀντιλαμβανόμεθα. Παρὰ πῶτοις δὲ ἀπασχολημένοις τῶν ἀκροατῶν εἰς διαφόρους ὁμηγύρεις δὲν παρέρχονται ἔπεα πτερόεντα τὰ ὑπὸ τῶν ῥητόρων λεγόμενα· ὑπάρχουσι μάλιστα καὶ ἀκροαταί, εἰς οὓς ὁ ἦχος τῶν ὁμιλούντων πλήττων μηχανικῶς τὰ ὧα χρησιμεύει εἰς πρόκλησιν ἡδέος ὕπνου.

Πολλάκις δὲ ἐν αἴσθημα ἡ μία ἰδέα ἰσχυρῶς κατέχουσα τὸ πνεῦμα ἐκμηδενίζει καὶ κατευνάζει· ἄλλα αἰσθήματα πολλάκις ἀναγκαῖα εἰς τὸν ὁργανισμόν. Μάρτυς αὐτόπτης μάχης τινὸς περιγράφει ὡς ἐξῆς φυσικώτατα αὐτήν: «καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν ὁ ἀγὼν ἦτο λισσώδης· ὁ στρατὸς ἦτο ἐξηντλημένος ἐκ τῆς πείνης καὶ τῆς κοπώσεως· ἐν τούτοις ὑπέστη τὸ πᾶν μετὰ τῆς μεγαλειτέρας καρτερίας καὶ ὑπομονῆς, ἣν ποτὲ εἶδον· ἡ βεβαίότης τῆς νίκης ἀπενάρχου τὰ δεινὰ αὐτῶν.» Τὴν φυσιολογικὴν ταύτην παρατήρησιν ἐκφραστικώτατα παρέστησε καὶ ὁ Σατωδριάνδος εἰπὼν: πᾶν κυριεῦσον πάθος ἢ αἰσθημα σβύνει πάντα τὰ ἄλλα ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, ὡς ὁ ἥλιος ἀνατέλλων σβύνει τὰ ἄστρα ἐν τῇ λάμπει τῶν ἀκτίνων του.

* *

Ἄλλ' ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, καὶ ἰδίως τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὁράσεως, τὸ πνεῦμα δύναται νὰ ἐπιδράσῃ σπουδαίως.

Ἐκ τῆς φυσιολογίας γνωρίζομεν, ὅτι ἕκαστον ἐξωτερικὸν ἀντικείμενον ἢ ἦχος προσπίπτων εἰς τὸ ὄκρον τοῦ αἰσθητηρίου νεύρου μεταβιβάζεται πρὸς τὸν ἐγκέφαλον εἰς τὸ ὁμόλογον αἰσθητηρίον κέντρον (sensorium), ὅπερ τίθεται εἰς κραδασμὸν καὶ προκαλεῖ τὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀντίληψιν τοῦ ἀντικειμένου ἢ τοῦ ἤχου. Ἐκ τοῦ αἰσθητηρίου δὲ τούτου κέντρου τότε γίνεται ἡ κατάλληλος διανοητικὴ ἐπεξεργασία καὶ οὕτω ἡ ἀντίληψις εἰς τὴν περιφέρειαν ὡς κίνησις.

Ἄλλ' ἐνίοτε δὲν συμβαίνει οὕτως ἡ λειτουργία αὕτη· διεγείρεται τις αὐτομάτως ἢ ἐξ ἀναμνήσεως φαντασιώδης ἰδέα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ σχετικῇ πρὸς τινὰ αἰσθησιν, ἣτις τοσοῦτον κυριεύει καὶ κατέχει τὸ πνεῦμα, ὥστε ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ὑποκειμένη ἰδέα τῆς αἰσθήσεως τίθησιν εἰς δόνησιν τὸ ἀνάλογον αἰσθητήριον κέντρον, ἔνθα γεννᾶται οὕτως ὑποκειμενικῶς ἡ ἀνάλογος αἰσθησις, ἣτις μεταδίδεται ἐκ τοῦ κέντρου εἰς τὸ ὄχρον τοῦ περιφερικοῦ αἰσθητηρίου νεύρου, ὅπερ αἰσθάνεται ἐντυπώσεις, ὡσανεὶ αὐταὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἐκ τούτου δὲ ἡ φαντασία ἡμῶν δημιουργεῖ τὴν ὑπαρξιν ἀντικειμένων ἢ πραγμάτων ὅλως ἀνυπάρχτων. Οὕτω γεννῶνται αἱ καλούμεναι φαντασμαγορίαι, ὀπτασίαι, φαντάσματα, κλπ.

Οὕτως ἐξηγοῦνται αἱ διάφοροι ὑπερφυσικαὶ καὶ θαυμασταὶ ὀπτασίαι, αἱ ἱεραὶ διαφόρων θρησκευμάτων ἀποκαλύψεις, τὰ φασματώδη ὁράματα, οἱ μυστηριώδεις ἴχοι ἢ φωναί, ἅτινα ἀντιλαμβάνονται τὰ ἀσθενῆ ἢ πεφροτισμένα πνεύματα τὰ προσκλωμένα ἰσχυρῶς ἐπὶ τινος πίστεως ἢ φανατικῆς θρησκευτικῆς ἰδέας, ἢ θεωρητικῆς δοξασίας ἢ καὶ δεισιδαίμονος πεποιθήσεως.

Οὕτω δικαιολογοῦνται πῶς τὰ ἀσθενῆ καὶ εὐφράνταστα καλούμενα πνεύματα, ἅτινα προσηλούμενα ἰσχυρῶς ἐπὶ τινος ἰδέας καὶ ὑπέκοντα εἰς τὴν ἐπήρειαν αὐτῆς βλέπουσι καὶ ἀκούουσι πᾶν ὅ,τι διανοοῦνται. Πάντα ἐπομένως τὰ θαυμάσια καὶ ἐκπληκτικὰ ὑπερφυσικὰ φαινόμενα ἅτινα τὰ τοιαῦτα πνεύματα διηγοῦνται ἐν ἀρελῇ πεποιθήσει πολλάκις δὲν προέρχονται ἐκ καθαρῶν ψευδολογιῶν, ἀλλ' εἰσὶ φαινόμενα, ἅτινα πρᾶγματι εἶδον ἢ ἤκουσαν ἐν τῇ φαντασίᾳ των· οὗτοι εἰσὶ τὰ θύματα τῆς ἀφωσιωμένης πίστεως των καὶ τῆς σφόδρα ἐπὶ τούτῳ διεγερμένης φαντασίας των. Ἡ ἀνθρωπότης δὲ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς πολλάκις ἐγένετο θύμα ἐπιδημιῶν τοιούτων φανατικῶν πίστεων εἴτε θρησκευτικῶν εἴτε προληπτικῶν· οὕτως ὑπῆρξαν ἐποχὰὶ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ ἢ πνευματισμοῦ, κατὰ τὰ πειράματα τῶν ὁποίων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ σφόδρα διεγερθεμένη φαντασία τῶν ἀφωσιωμένων ὁπαδῶν ἔβλεπε πλείστα ἀνυπάρκτα καὶ ὑπερφυσικὰ φαινόμενα, ἀφ' ἑτέρου δὲ κοινὰ καὶ συνήθη ἢ ἐπουσιώδη φυσικὰ φαινόμενα ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερβολικὰ καὶ μεταβεβλημένα ἢ θερμῇ φαντασίᾳ των ἀντελαμβάνετο, ὥστε ἐδημιουργεῖτο ὁλόκληρος σείρα ἐκπληκτικῶν φαινομένων. Ἡ δὲ ὁμῶς ὅτε ἡ ἐπιστήμη εἰσῆλθεν εἰς ἀμφοτέρω τὰ ζητήματα ταῦτα καὶ ἐπέγυσε τὸ φῶς αὐτῆς καὶ ἔδειξε τὰ πραγματικὰ φαινόμενα, ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμασιώδη διελύθησαν καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἄλλοτε πάλιν ἡ προτήλωσις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τινος ιδέας ἢ αἰσθήματος τινός εἶνε τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε καὶ αἱ ἔξωθεν ἐρχόμεναι ἐντυπώσεις ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ μεταβάλλονται καὶ τροποποι-
οῦνται σύμφωνα πρὸς τὴν ἐν τῷ πνεύματι ἐπικρατοῦσαν ταύτην
ιδέαν ἢ φαντασίαν. Οὕτω βλέποντες δένδρον ἐκλαμβάνομεν αὐτὸ
ἀντὶ ἀνθρώπου ἢ ξύλον ἀντὶ ζώου, κλπ.

Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δὲν πρέπει ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὰ αἰ-
σθητήρια ἡμῶν ὄργανα τὴν πλάνην τῆς ψευδοῦς αἰσθήσεως, διότι
δὲν εἶνε αὐτὰ ὑπεύθυνα. Εἶνε τὸ ἴδιον ὡσάν ν' ἀποδίδωμεν εἰς
τὸ τηλεγραφικὸν σύρμα ἢ τὸ ἡλεκτρικὸν ρεῦμα, τὸ σφάλμα τῆς
μεταβιβάσεως ἡμαρτημένου τηλεγραφήματος· ὅπως ἐκεῖ πταίει
ὁ τηλεγραφητής ὁ ἐξηγήσας κακῶς τὰς λέξεις τοῦ τηλεγραφή-
ματος, οὕτω καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δὲν πταίουν τὰ αἰσθη-
τήρια ὄργανα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἀπησχολημένον ὄν ἐκ τινος
ιδέας ἐξετίμησε κακῶς τὴν εἰς τὸν ἐγκέφαλον μεταβιθασθεῖσαν
ἐντύπωσιν ἐκ τοῦ αἰσθητηρίου ὄργανου.

Πλείστων τοιούτων παρσισθήσεων καθ' ἐκάστην γίνεται θῦμα
ὁ ἄνθρωπος· πολλὰ δ' ἐπὶ τούτῳ ἀναφέρονται τὰ ἀνέκδοτα καὶ
περίεργα γεγονότα. Οὕτω τοιαύτης τινος παρσισθήσεως τοῦ ὄρ-
γάνου τῆς ὀσφρήσεως θῦμα ὑπῆρξεν, ὡς ἀναφέρεται, μεγάλη τις
Κυρία, ἣτις πάντοτε ἔπασχεν ἐκ λιποθυμιῶν, ὅσας ἢ ὅσμη τοῦ
ρόδου προσέβαλλε τὴν ὀσφρῆσίν της. Τοσοῦτον δὲ κατὰ τῆς ὀσμῆς
ταύτης τὸ πνεῦμά της ἦτο προκατειλημμένον, ὥστε, ὅτε ποτὲ
εἶδεν εἰσερχομένην εἰς τὴν αἵθουσάν της πρὸς ἐπίσκεψιν φίλην
της μετ' ὥραιότατου ρόδου ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς, ἐλιποθύμησε
μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀνθεῖξῃ εἰς τὴν ὀσμὴν τοῦ ρόδου, τὸ ὁποῖον ἐν
τούτοις μετ' ὀλίγον ἐγνώσθη ὅτι ἦτο... τεχνητόν.

Μία ἐκ τῶν λίαν ἀξιοπεριέργων καὶ θαυμαστοτέρων ἐπενερ-
γειῶν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ σώματος, ἣτις ἐγνώσθη μὲν πρὸ πολ-
λοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἣτις ἐφημέσθη μόνον ἐσχάτως ἐν
πειράμασιν ἐκ πρώτης ὀψείως ἐκπληκτικοῖς, εἶνε ἡ ἀκυσίος δο-
νώδης κίνησις τῶν μυῶν τοῦ σώματος ἢ συνοδεύουσα ἐκάστην ἐν
τῷ ἐγκεφάλῳ γεννωμένην ιδέαν ἢ διεγειρόμενον αἰσθημα.

Πρῶτος διέκρινε καὶ ἔδειξε τὰς ἀοράτους ταύτας κινήσεις ὁ
Gratiolet, ὃς ὠνόμασε συμβολικὰς κινήσεις, διότι ἀπο-
τελοῦσιν ἐνδείξεις πράξεων ἐν σχέσει οὐσῶν πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐγκε-
φάλῳ ὑπάρχουσαν ιδέαν, ἢ συνιστῶσιν, ἵνα εἰπώμεν κάλλιον,
πράξεις ἀσυνειδητῶς προδιδούσας τὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τελουμέ-
νην ἀνάλογον διανοητικὴν ἐργασίαν.

Ὁ Chevreul δὲ ἀπέδειξε καὶ πειραματικῶς τὴν ὑπαρξίν τῶν

ἀκουσίων τούτων συμβολικῶν μυϊκῶν κινήσεων. Ἐάν ἄτομόν τι λ. χ. κρατοῦν εἰς χειρὸς αὐτοῦ ἐκκρεμὲς σκέπτηται εἰς κίνησιν τινά, τὸ ἐκκρεμὲς μετ' ὀλίγον ἀνεπαισθήτως ἄρχεται νὰ κινῇται· τότε δέ, ἐάν σκεφθῇ, ὅτι ἡ κίνησις καταπαύει, τὸ ἐκκρεμὲς δὲν βραδύνει νὰ παύσῃ κινούμενον. Ἡ αἰτία δὲ τοῦ φαινομένου τούτου εἶνε ἡ ἐξῆς: Φαντάζεσθαι ζωηρῶς κίνησιν τινά εἶνε τὸ αὐτὸ, κατὰ τὰ ἄνωθι ῥηθέντα, ὡς νὰ βλέπωμεν τυχύτην καὶ νὰ ἀντιλαμβάνόμεθα ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ· ἐκ τούτου δὲ ὁ ὀφθαλμὸς ἀνεπαισθήτως φέρεται πρὸς τὴν διευθύνσιν τῆς κινήσεως, ἣν ὁ ἐγκέφαλος φαντάζεται. Εἰς τὴν συμβολικὴν δὲ ταύτην κίνησιν τοῦ ὀφθαλμοῦ περικολουθεῖ μετ' ὀλίγον συμπαθητικὴ κίνησις ἀκουσία τῆς χειρὸς, ἣτις κρατεῖ τὸ ἐκκρεμὲς, καὶ ἡ κίνησις αὕτη διδὲι αὐτῷ ἀνεπαισθήτως καὶ ἀκουσίως ταλαντώσεις κατὰ τόσον μεγαλύτερας, ὅσον ἡ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἰδέα εἶνε ζωηρότερα καὶ ἡ θέλησις ἰσχυρότερα.

* *

*

Τῶν φυσιολογικῶν τούτων νόμων καὶ ὁ Ἄγγλος μάντις Cumberland ἐπωφελοῦμενος ἐδημιούργησε τὰ πειράματα αὐτοῦ τῆς ἐρμηνείας τῶν στοχασμῶν, ἅτινα τοσοῦτον ἐξέπληξαν κατ' ἀρχὰς τὴν κοινωνίαν. Πειροκισμένος ὑπὸ λεπτοτάτης ἀντιλήψεως καὶ εὐφυΐας ὁ Cumberland κατώρθου διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἀναλύσεως καὶ ἐρμηνείας τῶν ἀκουσίων αὐτῶν παλμικῶν μυϊκῶν κινήσεων ν' ἀναγινώσκη, ὡς ἔλεγε, τοὺς στοχασμοὺς τῶν ἄλλων ἀτόμων.

Ἐν τοῖς πειράμασιν ὁμως αὐτοῦ τούτοις περιωρίζετο μόνον εἰς τὸ νὰ μαντεύῃ τὰ ὀριζόμενα ἰδιαιτέρως ἐκ τῶν προτέρων πρόσωπα ἢ νὰ εὐρίσκη τὰ κρυπτόμενα ἀντικείμενα. Πρὸς τοῦτο δ' ἔχων περιδεδεμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐλάμβανε τὴν χειρὰ τοῦ ὠρίσαντος τὸ πρόσωπον ἢ κρύψαντος τὸ πρᾶγμα ἀτόμου καὶ ἀφ' οὗ συνίστα αὐτῷ ζωηρῶς νὰ ἔχῃ συγκεντρωμένην τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ ὠρισμένου προσώπου ἢ ἀντικειμένου, ἐλάμβανε διαφόρους διευθύνσεις καὶ ἀκολουθῶν πάντοτε μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὰς ἐνδείξεις τῶν παλμικῶν μυϊκῶν κινήσεων τῆς χειρὸς τοῦ ὀδηγοῦντος ἀκουσίως ἀτόμου, κατώρθου εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων νὰ εὐρίσκη τὰ ὀριζόμενα πρόσωπα ἢ κρυπτόμενα ἀντικείμενα. Εἰς τὴν ἐξηγήσιν δὲ ταύτην τῶν πειραμάτων τοῦ Cumberland στηριζόμενοι καὶ πλείστοι ἄλλοι ὀλίγον πεπειραμένοι καὶ κατὰ τι εὐαίσθητοι κατόπιν ἐπεχείρησαν νὰ ἐπαναλάβωσιν αὐτὰ καὶ πολλάκις ἀκολουθοῦντες τὰς ἐνδείξεις τῶν συμβολικῶν μυϊκῶν κινήσεων κατώρθον νὰ ἐπιτυχάνωσιν.

Οὕτω καὶ ἡ πολυθρύλητος αὐτόματος κίνησις καὶ περιστροφή τῶν τραπέζων, ἡ κατ' ἐποχὰς καὶ ἐπιδημίας διαταράξασα ἰσχυρῶς καὶ θέσασα εἰς κίνησιν μέχρις ἀναθρασμοῦ τόσους ἐγκεφάλους μέχρις σήμερον, ἐξηγεῖται ἤδη ἀπλούστατα, ὅτι εἶνε ἀποτέλεσμα καθαρὸν τῶν ἀκοσίων αὐτῶν παλμικῶν κινήσεων τῶν ἐπιτεθειμένων χειρῶν τῶν κυκλῶν τραπέζοκαθεζομένων, οἵτινες ἐμβάλλουσιν εἰς κίνησιν τὸ ἐλαφρὸν πνευματικὸν τραπέzion ἀπαραλλάκτως, ὥς ἐμβάλλεται εἰς κίνησιν τὸ ἐκ τῆς χειρὸς κακοτούμενον ἐκκρεμὲς κατὰ τὸ ἄνωθι μνημονευθὲν πείραμα τοῦ Chevreul. Οἱ περὶ τὴν τράπεζαν καθήμενοι συγκεντροῦντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν μετὰ πεποιθήσεως ἐπὶ τῆς ἰδέας, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωσιν αὐτὴν κινουμένην, ὑφίστανται ἀκουσίως καὶ ἀνεπαισθήτως τὰς παλμώδεις συμβολικὰς μυϊκὰς κινήσεις τῶν χειρῶν, αἵτινες μάλιστα οὐξ ἀνοῦσι καὶ ἐκ τοῦ καμάτου, εἰς ὃν ὑποβάλλονται αἱ χεῖρες ἐπὶ μακρὸν πολλὰκις χρόνον μένουσαι ἀκίνητοι καὶ προσηλωμέναι ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως. Αἱ κινήσεις δ' αὗται τῶν μυῶν εἰς τινὰς περιστάσεις ἀρχοῦσι νὰ κινήσωσι τραπέzion ἐλαφρὸν καὶ νὰ ὀδηγήσωσιν αὐτὸ ἀνεπαισθήτως εἰς ἐκτέλεσιν διαφόρων κινήσεων. "Ὅτι δὲ ἡ αὐτόματος λεγομένη κίνησις τῶν τραπέζων ὀφείλεται εἰς τὰς ἀνω περιγραφείσας παλμικὰς μυϊκὰς κινήσεις τῶν χειρῶν ἀπέδειξεν ἐπὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ ὁ ἄγγλος Faraday, ὅστις κατεσκεύασε μηχανήμα εὐφρέστατον δεικνύον διὰ τῆς μετακινήσεως λίαν εὐαισθήτου βελόνης, ὅτι ἡ τράπεζα κινεῖται διὰ τῆς ἐπεμβάσεως μηχανικῆς δυνάμεως προσερχομένης ἐκ τῶν πειραματιζόντων χωρὶς οὗτοι νὰ ἐννοῶσιν αὐτό.

* *

Ἡ ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ ὁργανισμοῦ δεικνύται ἐπὶ διὰ πλείστων ἄλλων μᾶλλον ψηλαφητῶν καὶ αἰσθητῶν γεγονότων ἢ φαινομένων.

Καὶ μόνον τὸ αἰσθημα αἰδοῦς διεγείρομενον ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ προκαλεῖ κυκλοφορικὰς τροποποιήσεις ἰδίᾳ καταφανεῖς εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς ὃ γίνεται αἰφνιδία διεύρυνσις τῶν ὀγγείων καὶ συνόρμησις αἵματος καὶ παράγεται ἐρυθρὸν καὶ αἰσθητικὸν θερμότητος δικαιοῦτα τὸ κοινῶς λεγόμενον καυστικὴ ἐντροπή. Ἡ συνήθης δ' ἔκφρασις ἐπάγωσεν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς ἀκριβεστέραν φυσιολογικὴν παρατήρησιν διότι τὸ αἰσθημα τοῦ φόβου ἢ τῆς φοβικῆς ἐν τῷ πνεύματι γεννώμενον φέρει σύσπασιν τῶν περιφερικῶν ἀγγείων καὶ ἐκ τούτου ἰσχυαίαν καὶ ὠχρότητα τοῦ δέρματος· ἔνεκα δὲ τῆς αἰφνιδίας ταύτης ἀναιμίας τοῦ δ' ὀμχτος, τοῦτο ψύχεται ταχέως καὶ αἰσθημα ῥίγους περιτρέ-

χει αὐτὸ περιροεόμενον πολλάκις καὶ ὑπὸ ψυχροῦ ἰδρωτός· λίαν ἐπιτυχῶς δὲ ὁ δαιμόνιος Σαίξσπῆρος ἐκφράζεται πού, ὅτι ὁ φόβος εἰσάγει εἰς τὰς φλέβας μου ψυχας, τὸ ὅποτον παγώνει· σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν τὸ θάλλπος τῆς ζωῆς.

* *

Οὐ μόνον δὲ ἡ κατάστασις τοῦ πνεύματος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν αἰμοφόρων ἀγγείων καὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας, ἣτις εὐκόλως ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπήρειαν πλείστων αἰσθημάτων ἢ συγκινήσεως. Εἶνε γνωστόν, ὅτι πᾶσα αἰφνιδία συγκίνησις ἢ διάθεσις αἰσθηματικῇ τοῦ πνεύματος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς καρδίας ἐπιταχύνουσα ἢ ἐπιβραδύνουσα, ἐντείνουσα, ἢ ἐξασθενοῦσα τὴν ἐνέργειαν τῆς καρδίας καὶ τὰς παλμικὰς αὐτῆς συστολὰς καὶ διαστολὰς. Διὰ τὴν μεγάλην δὲ ταύτην εὐαισθησίαν τῆς καρδίας εἰς τὴν ἠθικὴν ἐπίδρασιν τοῦ πνεύματος ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος πάντοτε αὕτη ἐθεωρήθη καὶ θεωρεῖται ὡς τὸ κύριον ὄργανον, ἐν ᾧ ἐδράζουσι τὰ διάφορα αἰσθήματα· ἐξ οὗ καὶ πλείστα φράσεις σχετικαὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὰς πλείστας τῶν γλωσσῶν.

Ἐνίοτε μάλιστα, ὅταν ἡ συγκίνησις καὶ ἡ ἔθνικὴ ἐπίδρασις γίνεται ἀπότομος καὶ ἀρχοῦντως ἔντονος, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καὶ συγκοπὴν τῆς καρδίας ἐξ αἰφνιδίου σπασμοῦ ἢ παραλύσεως τοῦ καρδιακοῦ μύος. Ταιαῦτα παραδείγματα θανάτων ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας ἐνεκα ἰσχυρῶν καὶ ἀποτόμων συγκινήσεων ἀναφέρονται πλείστα ὅσα, ἀφορῶντα μάλιστα καὶ ἄνδρας ἐπιστήμους ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

* *

Ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τῶν πεπτικῶν ὀργάνων ἐπίσης σπουδαίως ἐπιδρᾷ τὸ πνεῦμα καὶ αἱ διάφοροι αὐτοῦ διαθέσεις· πᾶν σφοδρὸν αἰσθημα ἀπρόοπτον ἢ αἰφνιδία ἰσχυρὰ συγκίνησις διακόπτει τὴν ὀρεξιν καὶ διαταράττει τὴν πέψιν· ἡ φαντασία δὲ μεγάλως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν λειτουργιῶν τοῦ στομάχου. Πᾶσα χαρὰ ἢ λύπη ἢ φόβος ἐπιδρᾷ σπουδαίως ἐπὶ τε τῆς ὀρέξεως καὶ τῆς πέψεως· γνωστὴ δὲ εἶνε ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ διατόραξις τοῦ στομάχου ἢ ἐπερχομένη οὐχὶ σπανίως καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἰδέᾳ ἀηδοῦς τινος ἀντικειμένου εἰσελθόντος εἰς τὸν στόμαχον. Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμᾶς πατὴρ διηγεῖται περὶ ἑαυτοῦ ὁ ἴδιος ὅτι εὐρισκόμενος ποτὲ ἐν Ἑλβετίᾳ ἐν τινι ἐξοχικῷ ξενοδοχείῳ ἔφαγε μετὰ ἐκτάκτου ὀρέξεως ὄψον κατεσκευασμένον ἐκ κρέατος ἄρκτου, ὅπερ μεγάλως ἠγάπα. Μετὰ δὲ τὸ πέρας τοῦ λαμπροῦ πρᾶγεύματός του συνδια-

λεγόμενος μετὰ τοῦ ξενოდόχου ἔμαθεν, ὅτι ἡ ἄρκτος, ἥς τὸ κρέας μετὰ τότης ὀρέξεως ἔφαγεν, ἐφονεύθη εἰς τὰ περίξ ὑπὸ τῶν κυνηγῶν μετὰ μεγίστης δυσκολίας, ἀφοῦ κατεσπάραξεν ἓνα ἐξ αὐτῶν· τότε ὁ Δουμᾶς φαντασθεῖς, ὅτι ἦτο δυνατόν εἰς τὸ κρέας τῆς ἄρκτου νὰ ὑπῆρχε καὶ αἷμα ἀνθρώπινον κατελήφθη ὑπὸ ἰσχυρᾶς ναυτίας καὶ ἐμέτου καὶ ἀπέβαλε πᾶσαν ἐν τῷ στομάχῳ εἰσελθοῦσαν τροφήν πρὸ ὀλίγου μόλις μετὰ τότης μακαρίου εὐχαριστήσεως.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδέα μόνη ἐξ ἀναμνήσεως διεγειραμένη ἀηδοῦς τινος ποτοῦ ἢ φαγητοῦ ἢ ἄλλου ἀντικειμένου φέρει τὴν ναυτίαν ἐν τῷ στομάχῳ καὶ ἀηδὲς αἶσθημα ἐν τῷ στόματι, ὥσανεὶ ἡ οὐσία αὕτη νὰ ὑπῆρχε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν τῷ στόματι. Ὁ Van Swieten ὁ διάσημος ἀγγλος ἰατρός διηγεῖται, ὅτι ὁ ἴδιος ποτὲ διερχόμενος παρὰ πτώμα κυνὸς ἐν σήψει εὗρισκόμενου ἤμεσεν ἐκ τῆς ἀηδίας· πλὴν κατόπιν μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν διελθὼν κατὰ τύχην ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου ἀνεμνήσθη τόσον ἰσχυρῶς τοῦ συμβάντος, ὥστε κατελήφθη ὑπὸ ναυτίας καὶ ἐμέτου. Τὸ αἶσθημα μόνον τῆς ἀναμνήσεως ἐν τῷ πνεύματι τοσοῦτον ἐπενήργησεν, ὥστε προὐκάλεσεν ἐπανάστασιν καὶ διατάραιιν ἰσχυρὰν τοῦ στομάχου.

* *

Ὅπως δὲ αἱ αἰφνίδιαι καὶ ἰσχυραὶ συγκινήσεις φέρουσιν ἀνορεξίαν καὶ δυσπεψίαν, οὕτως αἱ μέτριαι εὐχάριστοι συγκινήσεις καὶ ἡ εὐάρεστος διάθεσις τοῦ πνεύματος διεγείρουσι τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν πέψιν· διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ εὐάρεστος αὕτη διάθεσις, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, δίδει ἰσχὺν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς καρδίας διευκολύνουσα τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος εἰς τὰ διάφορα ὄργανα, παρέχει ἐπίσης ἰσχὺν καὶ κανονικότητα εἰς τὰς μυϊκὰς συστολὰς τοῦ στομάχου καὶ προκαλεῖ ἀφθονωτέραν ἔκκρισιν γαστρικοῦ ὑγροῦ, δι' ὧν εὐκοπώτερον καὶ ζωηρότερον τελεῖται ἡ λειτουργία τῆς πέψεως. Διὰ τοῦτο δὲ τρώγομεν πλείοτερον καὶ μετὰ μεγαλειτέρας ὀρέξεως ἐν εὐαρέστῳ συναναστροφῇ ἢ ἐν κοινῷ μετὰ φίλων συμπόσιῳ. Ἐπίσης ἡ μουσικὴ κατὰ τὸ συμπόσιον καὶ μετ' αὐτὸ διαθέτουσα εὐαρέστως τὸ πνεῦμα καὶ διὰ τούτου τὸ σῶμα ἐπενεργεῖ εἰς τὴν αὕξησιν τῆς ὀρέξεως τῶν συνδαιτυμόνων καὶ εἰς τὴν ζωηροτέραν λειτουργίαν τῆς πέψεως. Τοῦτο δὲ κάλλιστα ἐγνώριζον οἱ φιλόμουσοι πρόγονοι ἡμῶν, οἵτινες σπανίως ἐσυμποσίαζον ἄνευ μουσικῆς.

* *

Αἱ διάφοροι συγκινήσεις, εἶνε γνωστόν, ὅτι ἑλλοιοῦσι πολλὰ-

κίς σπουδχίως τὰς διαφόρους ἐκκρίσεις τοῦ σώματος, ἅς αὐξάνουσιν ἢ ἐλαττοῦσιν ἢ καὶ ἐπέχουσι καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ ἀνάμνησις καλοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ φαγητοῦ ἢ ποτοῦ προκαλεῖ τὴν ἐκκρίσιν τοῦ σιέλου ἐν τῷ στόματι. Ὁ ὑπέρμετρος φόβος καὶ ἡ δειλία αὐξάνει τὴν ἐκκρίσιν τῶν ἐντέρων καὶ τῶν νεφρῶν καὶ παραλύνει τοὺς σφιγκτικὰς τῶν τε πεπτικῶν καὶ οὐροποιητικῶν ὀργάνων, δι' ὧν ἀκουσίως πολλάκις καὶ ἐν ἀκαταλλήλῳ στιγμή διεκφεύγουσι τὰ ἀπεκκρίματα. διάφοροι δὲ φράσεις ἐνδεικτικαὶ τῶν παθημάτων τούτων ἐξ υπερβολικῆς χαρᾶς ἢ φόβου καὶ δειλίας ὑπάρχουσιν ἐν γρήσει παρὰ τῷ λαῷ. Ὁ Carpenter ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ αὐτοῦ διηγεῖται ἀρκούντως περίεργον συμβάν εἰς καθηγητὴν τινα, τὸν ὁποῖον ἡ ἐπείγουσα καὶ ἐπιβάλλουσα ἀνάγκη τῆς ἐντερικῆς λειτουργίας ἐτάραξε μεγάλως ἡμέραν τινα ἐν τῷ μέσῳ τῆς παραδόσεώς του· ἐν τούτοις ἡ ἰσχυρὰ αὐτοῦ θέλησις ἡδυνήθη νὰ ὑπερσχύσῃ κατὰ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης ἀνάγκης· πλὴν ἡ φαντασία του τοσοῦτον ἐπηρεάσθη ἐκ τοῦ ἀπροόπτου τούτου συμβάντος, ὥστε ἕκτοτε ὅσάκις ἤρχιζε τὴν παράδοσίν του εἰς τὴν αὐτὴν αἰθουσαν, οἷαςδήποτε προφυλάξεις καὶ ἂν ἐλάμβανε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραδόσεως, πάντοτε ὁ ἀτυχὴς καθηγητὴς ἐταράσσεται ἐν τούτοις ἐκ τοῦ αὐτοῦ δυσχερέστου αἰσθήματος καὶ τῆς ἀνάγκης, ἐνῷ δὲν ἔπασχε τοῦτο, ὅταν παρέδιδεν εἰς ἄλλην αἰθουσαν.

* *

Ὁ φόβος ἐπίσης προκαλεῖ τὴν ἐκκρίσιν τοῦ ἰδρώτος, ὅστις καὶ εἶνε πολλάκις ψυχρὸς, διότι, ὡς εἵπομεν ἄνωτέρω, ὁ φόβος προκαλεῖ ἅμα καὶ ἀναιμίαν τοῦ δέρματος, ἐξ ἧς τοῦτο καὶ αἱ ἐκκρίσεις αὐτοῦ ψύχουσαι.

Ἡ ὀργὴ ἢ λύπη καὶ αἱ διάφοροι ζωηραὶ ἡθικαὶ καταστάσεις τοῦ πνεύματος εἶνε γνωστὸν ἐπίσης, ὅτι οὐ μόνον ἐλαττοῦσι τινὰς τῶν ἐκκρίσεων, ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικὰ αὐτῶν ἐνίοτε ἀλλοιοῦσι χημικῶς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε καθίστανται ἔστιν ὅτε οὐ μόνον ἐπιβλαβῇ ἀλλὰ καὶ δηλητηριώδη. Οὕτως ὁ σιέλος τῶν ἐν ὀργῇ ζώων καθίσταται δηλητηριώδης πολλάκις καὶ οὐ μόνον τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ πλείστων παρατηρητῶν. Αἱ φιλόστοργοι μητέρες γνωρίζουσι καλῶς, ὅτι τὸ γάλα αὐτῶν ἢ τῶν τροφῶν ἐλαττοῦται καὶ ἀλλοιοῦται μεγάλως κατὰ τὴν σύστασιν ἐκ διαφόρων ἡθικῶν αἰτίων· ἐπὶ ἰσχυρᾶς μάλιστα ὀργῆς εἰς πολλὰς τῶν γυναικῶν τούτων τὸ γάλα οὐτῶν καθίσταται δηλητηριώδες καὶ φέρει παντοίας γαστρικὰς διαταραχὰς εἰς τὰ θηλάζοντα βρέφη.

* *

Ἄλλ' ἐξ ἀπαισίων τῶν ἐκκρίσεων ἢ τῶν δακρύων εἶνε ἡ μόνη ἢ μεγάλως ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐπήρειαν τῶν διαφόρων αἰσθημάτων ἢ συγκινήσεων. Δακρύομεν ἐκ τῆς λύπης τόσον εὐκόλως ὅσον καὶ ἐξ ὀργῆς καὶ ἐκ χαρᾶς καὶ ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀγάπης καὶ στοργῆς. Ὅποιον δὲ κόσμον αἰσθημάτων πολλάκις δὲν ἐκπράττει εἰς τοιοῦτος μαργαρίτης διυγραίνων τὰ βλέφαρα καὶ ἡρέμα κυλιόμενος ἐπὶ ἀθρῶν καὶ ῥοδοχρόων παρειῶν συμπαθητικοῦ τινος πλάσματος! Τὰ δάκρυα ὄντι ἢ θερμότερα ἐκδήλωσις τῶν αἰσθημάτων εἰσδύουσι μέχρι τῶν μυχιαιτέρων χωρῶν τῆς καρδίας, καὶ ὅπως σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλκίνουσι οὕτω καὶ ὀλίγα σταγόνες θερμῶν δακρύων μόλις πολλάκις ἐπιφαινόμεναι ἐμάλαξαν καὶ συνέτριψαν καὶ τὰς σκληροτέρας πολλάκις καὶ δυσκᾶμπους καρδίας.

Εἶνε γνωστὸν πόσον εἰς ἰσχυρὰς λύπας ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην τῶν δακρύων· τὸ βαρυκλυοῦν πνεῦμα, ἡ πονοῦσα καρδιά ἀνακουφίζεται μόνον ἀναλυομένη εἰς ἄφθονον ῥοὴν δακρύων. Ὅταν δὲ μάλιστα τὰ δάκρυα κατὰ τὰς ἰσχυρὰς ταύτας συγκινήσεις στερεύσωσι, συγκλονοῦσιν ὁλόκληρον τὸ νευρικὸν σύστημα προκαλοῦν οὕτω διαφόρους διαταράξεις καὶ νοσηρὰς καταστάσεις, οἷον λιποθυμίας, σπασμούς, συγκοπὰς, κλπ.

Ἡ ἐπίσχεσις δὲ τῶν δακρύων ὀφείλεται οὐ μόνον εἰς ἰσχυρὰς λύπας ἀλλὰ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα αἰσθήματα. Οὕτως ὁ Hunter διηγεῖται τὸ ἐξῆς περὶ ἐαυτοῦ λίαν ἀξιοπερίεργον ἱστορικὸν γεγονός. «Ἐπορεύθην ποτέ, λέγει, ὅπως ἐπισκεφθῶ περιώνυμον ἡθοποιὸν ἀτυχήσασιν· ἐγνώριζα καλῶς, ὅτι ἤθελον συγκινηθῆ μέγας. Πλὴν δυστυχῶς ἀργὰ παρετήρησα, ὅτι κατὰ ἄλθος δὲν εἶχον λάβει μακρότερον ἐν τῷ θυλακίῳ μου. Ἡ ἀντισυγία, ἣν ἡσθάνθη ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου ἐφροδίου εἰς πᾶν ἄτομον κλαῖον, καὶ ὁ φόβος τρόπον τινὰ τοῦ νὰ κλαύσω, ἐστείρευσαν ἐν ἐμοὶ τὴν πηγὴν τῶν δακρύων. Ἐφθασα δ' ὡς ἐκ τούτου εἰς θέσιν νὰ ἐντρέπωμαι, διότι δὲν ἔκλαιον καὶ δὲν ἡδυνάμην νὰ τὸ κάμω.»

— o —

Τοιαῦτα ἐν συντόμῳ εἰσὶ τὰ κυριώτερα φαινόμενα τῆς σχέσεως καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ πνεύματος καὶ τῶν διαφόρων διανοητικῶν αὐτοῦ δυνάμεων ἐπὶ τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τῶν διαφόρων ὀργάνων τοῦ σώματος. Ὅπως δὲ εὐρεῖα εἶνε ἡ ἐπενέργεια τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν, οὕτω μεγίστη εἶνε καὶ ἡ ἐπήρεια αὐτοῦ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς πλείστων νοσηρῶν φαινομένων καὶ παθολογικῶν ἀλλοιώσεων ἐπὶ τοῦ ὀργανι-

τμοῦ, περὶ ὧν δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ πραγματευθῶμεν τοῦ χώρου ὄντος ἡμῖν ὠρισμένου, ἐπιφυλαττόμεθα δὲ ἄλλοτε δοθεῖσης ἡμῖν εὐκαιρίας νὰ συμπληρώσωμεν.

Ἐπίσης σπουδαιότατὴ καὶ λίαν ἀξιοσημείωτος εἶνε καὶ ἡ θεραπευτικὴ καὶ ἐξιαντικὴ ἐπίδρασις τοῦ πνεύματος διὰ τῆς φαντασίας καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ διαθέσεων ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ παθήσεων τοῦ ὀργανισμοῦ. Καὶ περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου κεφαλαίου ἐπιφυλαττόμεθα ἄλλοτε νὰ πραγματευθῶμεν σὺν τῷ προηγουμένῳ κατλείποντες ἤδη ἄλλοις ἡμῶν κρείττοσι περὶ τὸν κάλαμον λογοτέχναις τὸν χώρον τῆς πολυτίμου ταύτης διανοητικῆς ἀνθοδέσμης, ὅπως κοσμήσωσιν αὐτὴν δι' εὐδύμων καὶ μᾶλλον ψυχροτερπῶν πνευματικῶν προϊόντων.

Ἐγγραφον ἐν Σύρῳ, τῇ 8 Αὐγούστου 1887.

ΙΩ. ΦΟΥΣΤΑΝΟΣ ἰατρός.

Ο ΡΩΣΣΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΝΑΤΣΩΝ

Φίλτατέ μοι Κύριε Σκόκε,

Σοὶ πέμπω δύο ποιημάτια τοῦ ἄρτι ἀποδιώσαντος Ρώσσου ποιητοῦ Ν. Νάτσωνος, οὗτινος ὁ θάνατος ἐδύθησεν εἰς πένθος τὴν Ρωσσίαν ἅπασαν. Σπανίως ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Βορρᾶ Αὐτοκρατορίᾳ τὸ πένθος ἐξεδηλώθη τόσον ἐπισήμως, ὡς κατὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰκοσιπενταετοῦς ποιητοῦ τῆς, ὅστις ὅμως παρ' ὅλην τὴν νεότητά του προσέθεσε μίαν ἐτι ἐθνικὴν δόξαν. Ὁ Νάτσων ἐγεννήθη ἵνα γίνῃ μέγας ποιητής· ὁ θάνατος ὅμως τοῦ ἀπέκοψε τὸ στάδιον, προτοῦ ἐτι ἐκχύσῃ τὸ μυριοστὸν τοῦ πυρὸς ὅπερ ἐνέκλειεν ἐν ἑαυτῷ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἐξῆλθε τῆς καρδίας του εἰς δύο τόμους φλογερῶν στίχων, ἀρκεῖ νὰ διατηρῇ θερμοτάτην τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν του ἐπὶ αἰῶνας. Σπανίως ποιητὴς ἔγραψε μετὰ τοσαύτης τρυφερότητος, καὶ σπανίως ποιητοῦ ποιήματα ἐγένοντο τόσον γνωστά, ἐν διαστήματι τεσσάρων μόνον ἐτῶν, ὅσον τὰ τοῦ Νάτσωνος. Ἐκεῖνο ὅπερ συνήθως λέγεται, χωρὶς ὅμως νὰ γίνηται, δηλαδὴ ὅτι ἐγένοντο ἀνάρπαστα τὰ ἔργα τοῦ δαίμονος συγγραφέως, διὰ τὸν Νάτσωνα ὑπῆρξε πρᾶγμα, ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἀμέσως ἐπεβλήθη εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπὶ μῆνας περὶ αὐτοῦ μόνον ὠμί-